

การวิเคราะห์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม
สำหรับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ
Civic Education Content Analysis in Civil Duties and Moral Textbooks
for Vocational Certificate Students

กัมปนาท คำอินบุตร^{1*} , จารุณี มณีกุล^{2**} , ชรินทร์ มั่งคั่ง^{3***}
Khampanat Khaminbud^{1*} , Jarunee Maneekul^{2**} , Charin Mangkhang^{3***}

¹หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา (สังคมศึกษา) คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เลขที่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 ประเทศไทย

¹Master of Education Program in Education (Social Studies),

Faculty of Education, Chiang Mai University

239 Huay Kaew Road, Suthep Sub-district, Muang District, Chiang Mai Province, 50200, Thailand

^{2,3}ภาควิชาหลักสูตร การสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เลขที่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 ประเทศไทย

^{2,3}Department of Curriculum, Teaching & Learning, Faculty of Education, Chiang Mai University

239 Huay Kaew Road, Suthep-district, Muang District, Chiang Mai Province, 50200, Thailand

รับบทความ: 16 สิงหาคม 2560 ปรับปรุงบทความ: 6 ตุลาคม 2560 ตอรับตีพิมพ์บทความ: 17 ตุลาคม 2560

*ผู้เขียนหลัก

อีเมล: Naraknat.cute@gmail.com

**อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก (รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาหลักสูตร การสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

***อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม (รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาหลักสูตร การสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์ (1) เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมกับการสร้างพลเมืองดี (2) เพื่อเปรียบเทียบเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมของหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมแต่ละเล่ม (3) เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมกับจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย คือ หนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมจากสำนักพิมพ์ต่างๆ ทั้งหมด 14 เล่ม โดยเลือกแบบเจาะจงมา 5 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แบบวิเคราะห์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม (2) แบบสัมภาษณ์ผู้เขียนหนังสือรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมต่อเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ และ ค่าร้อยละ ผลการวิจัย พบว่า (1) เนื้อหาพลเมืองศึกษาครอบคลุมทั้ง 6 ประเด็นที่วิเคราะห์ในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม และมีจุดมุ่งหมายในการสร้างพลเมืองดีที่มีคุณลักษณะในด้านรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.78 (2) การเปรียบเทียบเนื้อหาพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมแต่ละเล่มพบว่า หนังสือรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมทุกเล่มมีเนื้อหาด้านรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.78 และหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมทุกเล่มมีเนื้อหาด้านยอมรับความแตกต่างน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.33 โดยที่หนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมของสำนักพิมพ์ที่ 3 มีผลรวมของเนื้อหาพลเมืองศึกษา มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.89 และหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมของสำนักพิมพ์ที่ 2 มีผลรวมของเนื้อหาพลเมืองศึกษาน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 14 และ (3) เนื้อหาพลเมืองศึกษาที่พบในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพในทุกด้าน คิดเป็นร้อยละ 100

คำสำคัญ

การวิเคราะห์เนื้อหา พลเมืองศึกษา หนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม

Abstract

The purposes of this research were (1) to analyze the content of civic education in Civil Duties and Moral Textbooks (2) to compare the content of civic education in each textbook and (3) to analyze the content and to compare it to the morals vocational certificate curriculum.

The data sources were 14 Civil Duties and Moral Textbooks from various publishers. The samples were 5 textbooks; selected by purposive sampling. The research instruments were (1) the civic education content analyzing in Civil Duties and Moral Textbooks form (2) the interview form for interview author of Civil Duties and Moral textbook about civic education content. Data were analyzed using frequency and percentage. The results revealed that (1) the civic education content covered 6 analyzed issues in textbooks; the most purpose had to instruct good citizens in social responsibility issue was at 29.78% (2) the comparison of the content of civic education in each textbook found that there had the most content about social responsibility was at 29.78% and different acceptance content was at lowest, 5.33%. The content of civic education in Civil Duties and Moral Textbooks of the third publisher in the overall had the most details of civic education 26.89%. The content of civic education in Civil Duties and Moral Textbooks of the second publisher has the least details of civic education 14% and (3) The content of civic education in each textbook related to the purpose of the morals vocational certificate curriculum is in all aspects with 100%.

Keywords

Content Analysis, Civic Education, Civil Duties and Moral Textbooks

บทนำ

ในการจัดการเรียนการสอนย่อมต้องอาศัยสื่อเป็นเครื่องมือในการนำเสนอไปยังผู้เรียน สื่อจึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการเรียนรู้ ตามที่ Malithong (2005, 100) ได้ระบุว่า เนื่องจากผู้สอนต้องใช้สื่อและช่องทางในการส่งเนื้อหาบทเรียนไปยังผู้เรียนให้รับรู้ด้วยประสาทสัมผัส ดังนั้นผู้สอนจึงต้องเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับวิชาว่าผู้เรียนจะมีการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสใดเพื่อการสื่อสารอย่างถูกต้อง โดยผู้เรียนจะรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างพร้อมกันก็ได้ ดังนั้นจึงเป็นความสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้สอนต้องเลือกใช้สื่อและช่องทางสื่อสารให้ถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อหาวิชาที่จะสอน เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในการเรียนด้วย ทั้งนี้เพราะการใช้สื่อที่ไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์อาจทำให้การเรียนการสอนนั้นไม่บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ นอกจากนี้เมื่อเลือกใช้สื่อประเภทใดแล้วย่อมต้อง

คำนึงถึงเทคโนโลยีของสื่อแต่ละประเภทนั้นด้วยเพื่อเลือกใช้สื่อที่ทันสมัยและสามารถสื่อสารด้วยช่องทางต่างๆ เพื่อส่งเนื้อหาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างดีที่สุด

จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสอนในสายอาชีวศึกษานั้นพบว่า นักเรียนในสายอาชีวศึกษาขาดจิตสำนึกในเรื่องของคุณธรรมจริยธรรม ขาดจิตสาธารณะ ขาดการทำหน้าที่เป็นพลเมืองดีของสังคมและประเทศชาติ ซึ่งนักเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ทุกคนต้องได้เรียนในรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ซึ่งจัดเป็นรายวิชาบังคับเรียน ดังที่ Whattananarong (2013, 118-119) ได้ระบุไว้ว่า นักศึกษาวิชาชีพหรือนักเรียนอาชีวศึกษาส่วนมากเป็นผู้มีอายุอยู่ในช่วง 15-18 ปี โดยธรรมชาติแล้วเป็นวัยที่กำลังเจริญเติบโต แข็งแรง และมีพลังกำลังมาก มักถูกมองว่าเป็นกลุ่มผู้มีปัญหาด้านพฤติกรรมและจริยธรรม มีความพยายามจากหน่วยงานที่รับผิดชอบในการที่จะลดปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ ของนักเรียนอาชีวศึกษา อย่างไรก็ตามนักเรียนที่ผ่านการเรียนในรายวิชานี้กลับมีปัญหาด้านพฤติกรรมที่แสดงออกมา ขาดคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต และไม่ทำประโยชน์ต่อส่วนรวมซึ่งผู้วิจัยมองว่าเป็นปัญหาที่สำคัญโดยปัญหาอาจมาจากการเรียนการสอนที่ใช้ในรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ที่ครูผู้สอนส่วนใหญ่ล้วนพึ่งพาหนังสือจากสำนักพิมพ์เอกชนต่างๆ และยึดติดการเรียนการสอนที่ใช้หนังสือเป็นหลัก หนังสือจึงเป็นสื่อการเรียนการสอนที่ครูใช้ถ่ายทอดให้นักเรียน ผู้วิจัยจึงต้องการทราบว่าหนังสือเรียนของแต่ละสำนักพิมพ์นั้น มีการส่งเสริมหรือทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในด้านพลเมืองศึกษาและการสร้างพลเมืองดีอย่างไรบ้าง และหนังสือเรียนของแต่ละสำนักพิมพ์มีรายละเอียดของเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาและการสร้างพลเมืองดีแตกต่างกันอย่างไรบ้าง

จากเหตุผลที่ได้กล่าวมานั้นจะพบว่า หนังสือเรียนในรายวิชาสังคมศึกษายังคงเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญอย่างมากในการใช้ประกอบการเรียนการสอนของครูผู้สอน ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการวิเคราะห์หนังสือเรียนในรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอน ในการเลือกใช้หนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมเพื่อการพัฒนาผู้เรียนด้านพลเมืองศึกษา ตลอดจนเป็นข้อมูลในการพัฒนาหนังสือเรียนในรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมของทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีเนื้อหาแนวทางพลเมืองศึกษาให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ เพื่อการสร้างพลเมืองที่ดีมีคุณภาพให้กับประเทศชาติ และในฐานะที่หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนการสอนพื้นฐานที่เข้าถึงง่ายและเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการสร้างพัฒนาการการเรียนรู้ของนักเรียนและเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นพลเมืองดีที่สังคมต้องการตามแนวทางการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (Civic Education)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมกับการสร้างพลเมืองดี
2. เพื่อเปรียบเทียบเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมของหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมแต่ละสำนักพิมพ์
3. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมกับจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ

ทบทวนวรรณกรรม

1. ความหมายของสื่อการสอนและหนังสือเรียน

Caoha (1990, 17) ระบุว่าสื่อการสอนที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ สอดคล้องและเหมาะสมกับวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอน ใช้ง่าย สะดวกและปลอดภัย รวมทั้งไม่สิ้นเปลือง ประหยัดและคุ้มค่า

หนังสือเรียน หมายถึง หนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้สำหรับการเรียน มีสาระตรงตามที่ระบุไว้ในหลักสูตร โดย Baikasuyee (1995, 1) ได้กล่าวว่า หนังสือเรียนแตกต่างจากหนังสืออื่นๆ ทั่วไป ในแง่ของประโยชน์ใช้สอย กล่าวคือหนังสือเรียนใช้เป็นสื่อการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานในการเรียนการสอนในชั้นเรียน ดังนั้น หนังสือเรียนจึงต้องมีเนื้อหาครอบคลุมคำอธิบายรายวิชาที่หลักสูตรกำหนดไว้อย่างถูกต้องครบถ้วน สมบูรณ์ และเหมาะสมกับผู้เรียนหรือผู้ใช้หนังสือเรียนนั้นๆ อีกทั้งยังต้องสอดคล้องกับจุดประสงค์และจำนวนเวลาที่กำหนดในหลักสูตรด้วย

หนังสือเรียนเป็นสื่อการเรียนการสอนที่สำคัญมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวิชาสังคมศึกษาที่องค์ความรู้บูรณาการเนื้อหาสาระจากสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ เช่นมานุษยวิทยา โบราณคดี เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ นิติศาสตร์ ปรัชญา รัฐศาสตร์ จิตวิทยา ศาสนา และสังคมวิทยา ตลอดจนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีทักษะการคิดแบบต่างๆ โดยเฉพาะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วจากกระแสโลกาภิวัตน์ (The National Council for the Social Studies [NCSS], 2009 as cited in Yuvapusanon, 2012, 1) โดยในส่วนของประเทศไทย ผลการศึกษาเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา (Busayanon, 2003, abstract; Phetrit, 2007, 124; Jamduang, 2008,

abstract as cited in Yuvapusanon, 2012, 1) พบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ยังคงใช้หนังสือเรียนในการเรียนการสอนในระดับค่อนข้างมาก หรือจัดทำเอกสารประกอบการเรียนการสอนด้วยตนเองโดยใช้ข้อมูลจากหนังสือเรียน และใช้วิธีสอนแบบบรรยาย ในขณะที่หลักสูตรและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับหนังสือเรียนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีตหลายด้าน

สำหรับในการเรียนการสอนนั้น การพิจารณาเลือกใช้หนังสือเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะหนังสือเรียนที่ดีมีคุณภาพ มีเนื้อหาสาระถูกต้องครบถ้วน เหมาะสมกับความสามารถและวัยของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น จะสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาทักษะ เสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพบรรลุตามมาตรฐานและตัวชี้วัดที่หลักสูตรกำหนด

2. ความหมายและคุณสมบัติของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย

"พลเมือง" ในระบอบประชาธิปไตย แตกต่างจากพลเมืองของระบอบอื่นที่พลเมืองจะมี "คุณสมบัติ" ใดๆ จะเป็นไปตามที่ผู้มีอำนาจประสงค์จะให้ เป็น โดยที่ Office of the Basic Education Commission (2014, 37) ได้ระบุว่าขณะที่ระบอบประชาธิปไตยเจ้าของอำนาจสูงสุดคือประชาชน ดังนั้น ประชาชนซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจจึงกำหนดชีวิตตนเองได้ "ประชาชน" ในระบอบประชาธิปไตย จึงแตกต่างหลากหลายได้ เมื่อแตกต่างหลากหลายได้ จึงต้องเคารพซึ่งกันและกันและใช้กติกาในการแก้ปัญหาจึงจะสามารถอยู่ร่วมกันและปกครองกันตามวิถีทางประชาธิปไตยได้ ดังนั้น "พลเมือง" ในระบอบประชาธิปไตย จึงหมายถึงสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพ (Liberty) และพึ่งตนเองได้ (Independent) ใช้สิทธิเสรีภาพโดยควบคู่กับความรับผิดชอบเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรง ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ร่วมรับผิดชอบต่อสังคม มีจิตสาธารณะ และกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อหรือร่วมขับเคลื่อนสังคมและแก้ปัญหาหรือร่วมขับเคลื่อนสังคมและแก้ปัญหาสังคมในระดับต่างๆ ตั้งแต่ในครอบครัว ชุมชนจนถึงระดับประเทศ ระดับอาเซียน และระดับประชาคมโลก และในการส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณะประโยชน์ แต่ไม่ได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้คิดหรือวิพากษ์ต่อระบบโครงสร้างสังคมว่าควรมีการดำเนินการอย่างไรเชิงการเมืองที่เข้ามาแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นบ้าง ปัญหาเช่นนั้นก็ไม่อาจได้รับการแก้ไขปัญหาในระยะยาวได้ ตัวอย่างที่นักเรียนทำกันมากได้แก่ การแก้ปัญหาขยะในชุมชนก็ต้องช่วยกันคิดว่ามีระเบียบ กฎ หรือกติกาใดบ้างที่มาช่วยให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพมากขึ้น หากไม่แล้วนักเรียนต้องทำโครงการแก้ปัญหาเช่นนี้อยู่ไม่รู้จบ

Office of the Basic Education Commission (2014, 51) ระบุว่าลักษณะของพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่เป็นสากลนั้น ได้มีการทำการศึกษาวิจัยจากนักวิชาการจากทุกทวีปรวมกัน เพื่อเตรียมตัวเข้าสู่

ศตวรรษที่ 21 และได้พิมพ์เผยแพร่ไปทั่วโลก โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้ (1) การเป็นผู้มีความรู้ มีการศึกษา และความสามารถที่จะมองเห็น และเข้าใจสังคมของตนเองและสังคมโลกเช่นสมาชิกของสังคมโลก (2) มีความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่นและรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและผู้อื่นในบทบาทส่วนตนและต่อสังคม (3) มีความสามารถที่จะเข้าใจ ยอมรับและอดทนต่อความแตกต่างทางวัฒนธรรม (4) มีความสามารถที่จะคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผลและเป็นระบบ (5) มีความเต็มใจที่จะแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยท่าทีสันติ ไม่ใช้ความรุนแรง (6) มีความเต็มใจที่จะเปลี่ยนการใช้ชีวิตและอุปนิสัยการบริโภคเพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม (7) มีความสามารถที่จะเข้าใจและปกป้องสิทธิมนุษยชน และ (8) มีความเต็มใจและมีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นระดับชาติ และระดับนานาชาติ

คุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่สุเม่น อมรวีวัฒน์ (Office of the Basic Education Commission, 2014, 52) ได้ชี้ให้เห็นว่าคุณสมบัติการเป็นพลเมืองดีควรเป็น ดังนี้ (1) เป็นผู้มีความเข้าใจวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติหน้าที่ของตน ใช้สิทธิของตนภายในขอบเขตของกฎหมาย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม (2) เป็นผู้ที่มีศีลธรรม มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีร่วมวัฒนธรรมไทย สามารถที่จะถ่ายทอดคุณค่าและความภาคภูมิใจไปสู่ลูกหลาน (3) เป็นผู้ที่จัดระบบชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมกับฐานะ รู้จักใช้จ่ายพอเหมาะสมควรกับรายได้ รู้จักรักษา ทรัพยากรธรรมชาติ ปรับตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ดี (4) เป็นผู้ที่มีความรักชาติ ศาสนา จงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์ และ (5) เป็นผู้ที่รักความสงบ มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่น มีวิจารณ์ญาณที่พิจารณาตัดสินว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว มีเหตุผล

Office of the Basic Education Commission (2014, 52) ระบุว่า เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้ศึกษาคุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ของคนไทยตามแต่ละช่วงวัย โดยการศึกษานี้ได้กำหนดเฉพาะคุณลักษณะหลักที่สำคัญของคนไทย 10 ลักษณะ โดยตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่าคุณลักษณะดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยและสังคมโลก อันจะมีส่วนในการนำพาบุคคลและประเทศชาติให้ประสบความสำเร็จซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์นั้น ได้แก่ (1) มีความสามารถในการคิด (2) มีคุณธรรม ซื่อสัตย์และรักความถูกต้อง (3) ร่างกายแข็งแรง สุขภาพดีและสูงใหญ่ (4) รักการเรียนรู้ (5) มีสุขภาพจิตดี (6) ขยัน อดทน ทู่เมเท ทำงานหนัก (7) มีจิตสำนึกเพื่อส่วน (8) มีระเบียบวินัย (9) รู้รอบด้านและเท่าทันเหตุการณ์และ (10) เห็นคุณค่าในเอกลักษณ์ไทย

คณะกรรมการนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองด้านการพัฒนาการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองดี ได้กำหนดความเป็นพลเมือง โดยมีการวิเคราะห์จุดอ่อนของพลเมืองในสังคมไทยและกำหนดคุณลักษณะของพลเมืองเพื่อเป็นเป้าหมายร่วมในการพัฒนาพลเมืองดังนี้ (1) มีอิสรภาพ (Liberty) และพึงตนเอง

ได้ (Independent) ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของระบบอุปถัมภ์ (2) เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนเอง ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น (3) เคารพความแตกต่าง มีทักษะในการฟัง และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง (4) เคารพหลักความเสมอภาค เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และเห็นคุณค่าเทียบกัน มองคนเป็นแนวระนาบ ไม่ใช่แนวตั้ง (5) เคารพกติกา เคารพกฎหมาย ใช้กติกาในการแก้ปัญหา ไม่ใช่กำลัง และยอมรับผลของการละเมิดกฎหมาย และ (6) รับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง (Office of the Basic Education Commission, 2014, 55-56)

พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ กล่าวในรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” เมื่อคืนวันที่ 11 กรกฎาคม 2557 ความตอนหนึ่งว่า (Office of the Basic Education Commission, 2014, 56) “สิ่งที่คนไทย ประเทศไทยยังเป็นปัญหาและต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน ต้องมีความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในทุกระดับชั้นทุกเพศ ทุกวัย เรื่องที่หนึ่ง อยากรจะเรียนว่า เราน่าจะกำหนดค่านิยมหลักของคนไทยขึ้นมาให้ชัดเจน ทั้งนี้เพื่อเราจะสร้างสรรค์ประเทศไทยให้เข้มแข็ง ฉะนั้นคนไทยต้องเข้มแข็งก่อน คนในชาติจะต้องเป็นอย่างไร ดังนี้ (1) มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (2) ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม (3) กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ (4) ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม (5) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันงดงาม (6) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน (7) เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง (8) มีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ (9) มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (10) รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อยามจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่ายจำหน่าย และพร้อมที่จะขยายกิจการเมื่อมีความพร้อม เมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดี (11) มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำหรือกิเลส มีความละอายเกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา และ (12) คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม และของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

3. จุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 (Office of the Basic Education Commission, 2014, 2)

3.1 เพื่อให้มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในงานอาชีพสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ สามารถนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ในงานอาชีพไปปฏิบัติงานอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ เลือกรวิถีการดำรงชีวิต

การประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับตน สร้างสรรค์ความเจริญต่อชุมชน ท้องถิ่นและประเทศชาติ

3.2 เพื่อให้เป็นผู้มีปัญญา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและการประกอบอาชีพ สามารถสร้างอาชีพ มีทักษะในการจัดการและพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

3.3 เพื่อให้มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในวิชาชีพที่เรียน รักงาน รักหน่วยงาน สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี โดยมีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น

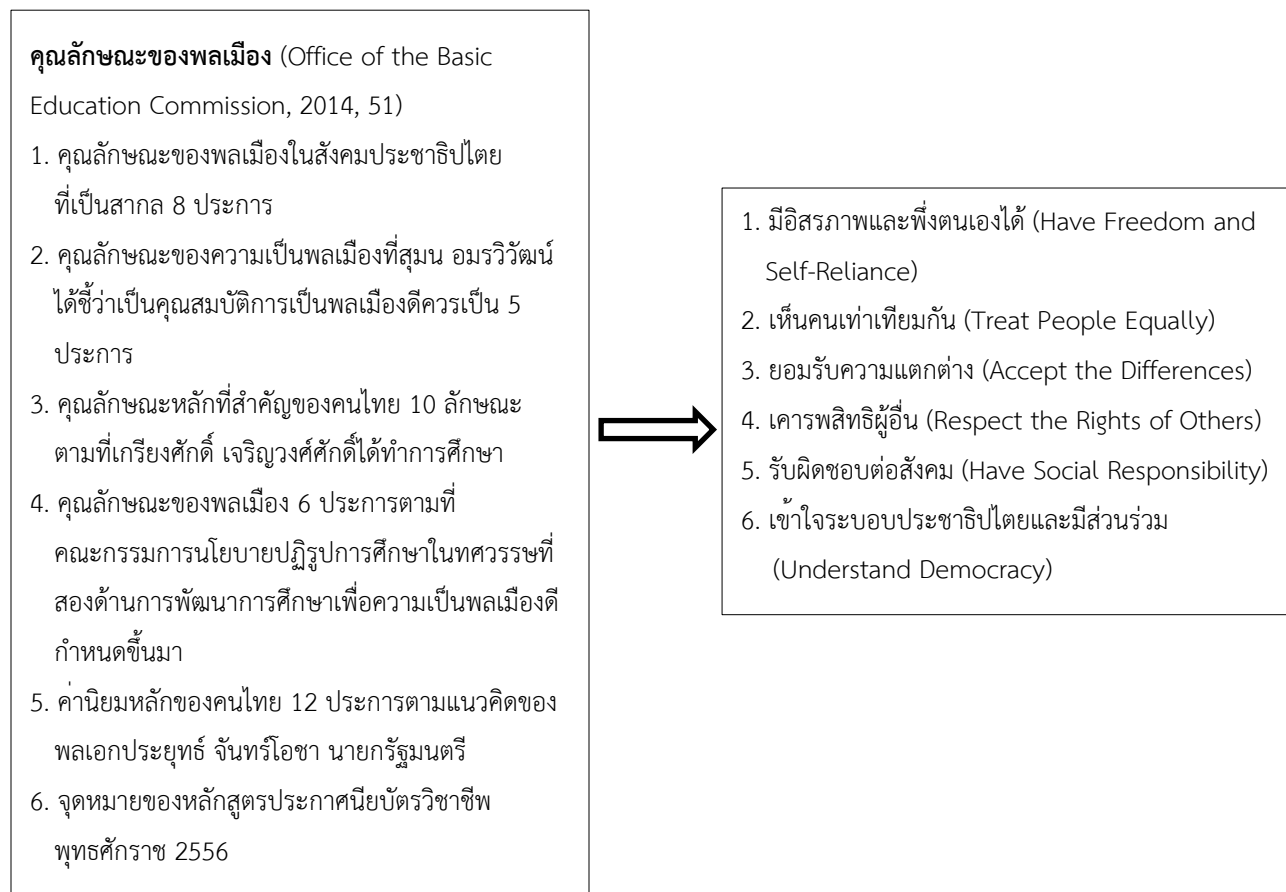
3.4 เพื่อให้เป็นผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงานการอยู่ร่วมกัน การต่อต้านความรุนแรงและสารเสพติด มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว หน่วยงาน ท้องถิ่นและประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตสำนึกด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี

3.5 เพื่อให้มีบุคลิกภาพที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรมจริยธรรม และวินัยในตนเอง มีสุขภาพอนามัยที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ เหมาะสมกับงานอาชีพ

3.6 เพื่อให้ตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมืองของประเทศและโลกมีความรักชาติ สำนึกในความเป็นไทย เสียสละเพื่อส่วนรวม ดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดและงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์หนังสือเรียนและด้านเนื้อหาพลเมืองศึกษา ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์หนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ดังนี้

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

1. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) หรือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย เป็นหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมจากสำนักพิมพ์ต่างๆ ทั้งหมด 14 เล่ม โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มา 5 เล่ม โดยเป็นเล่มที่มีมาตรฐานเพราะปรับปรุงตามคำอธิบายรายวิชาเล่มใหม่ และเป็นไปตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง

รายชื่อหนังสือเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อการอนุญาตใช้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา

1.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิเคราะห์หนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม คือ เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษา (Civic Education) ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม การขัดเกลาทางสังคม และจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 และการวิเคราะห์หนังสือเรียน

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.3.1 แบบวิเคราะห์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม

1.3.2 แบบสัมภาษณ์ผู้เขียนหนังสือรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมต่อเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมของสำนักพิมพ์ที่ได้รับเลือกเป็นแหล่งข้อมูลจริง

2. ขั้นตอนในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ตามขั้นตอนต่อไปนี้

2.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์หนังสือเรียน ลักษณะของหนังสือเรียนที่ดีและศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับพลเมืองศึกษา ตลอดจนจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556

2.2 ผู้วิจัยรวบรวมรายละเอียดเกี่ยวกับการวิเคราะห์หนังสือเรียน ลักษณะของหนังสือเรียนที่ดี เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษา จากเอกสารที่ผู้เชี่ยวชาญหลายๆ ท่านได้ระบุไว้

2.3 ผู้วิจัยได้กรอบแนวคิดในการวิจัยเนื้อหาพลเมืองศึกษาที่ต้องการวิเคราะห์ในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม โดยอ้างอิงทฤษฎีของพลเมืองศึกษา (Civic Education) ทำให้ได้กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

2.4 ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ซึ่งได้แก่ แบบวิเคราะห์หนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมในเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษา ซึ่งใช้บันทึกรอยความถี่ของเนื้อหาพลเมืองศึกษาในแต่ละด้านที่ปรากฏในหนังสือเรียน และแบบสัมภาษณ์ผู้เขียนหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมในเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ใน 2 ประเด็นคือ (1) เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษา

และ (2) จุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ที่มีประเด็นคำถาม กำหนดไว้ในกาสรสนทนาอย่างกว้างๆ

2.5 ผู้วิจัยนำแบบวิเคราะห์และแบบสัมภาษณ์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชา หน้าที่พลเมืองและศีลธรรมที่จะใช้ในการวิเคราะห์ เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของแบบวิเคราะห์ และแบบสัมภาษณ์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม โดยเลือก ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถ ที่สำเร็จการศึกษาในสาขาสังคมศึกษาโดยตรง มีความรู้ความสามารถ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและเป็นครูผู้สอนในรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมและผู้เชี่ยวชาญ ในการวิเคราะห์หนังสือเรียน โดยได้ผลการตรวจประเมินจากผู้เชี่ยวชาญคือ แบบวิเคราะห์มีความเหมาะสม ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 4.54 และแบบสัมภาษณ์ ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านประเมินว่าคำถามในแบบสัมภาษณ์ ทั้ง 4 ข้อ มีค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย $IOC = 1$ ซึ่งหมายความว่าข้อคำถาม มีความตรงตามเนื้อหาที่จะวิเคราะห์

2.6 ผู้วิจัยนำผลการพิจารณาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญมาแก้ไขปรับปรุง และนำมาพิมพ์เป็นแบบวิเคราะห์และแบบสัมภาษณ์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่ พลเมืองและศีลธรรม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยได้ลงมือวิเคราะห์ปริมาณเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมือง และศีลธรรม ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ

3.2 ผู้วิจัยรวบรวมหนังสือเรียนที่เป็นแหล่งข้อมูลจริงจำนวน 5 เล่ม ตามประกาศสำนักงาน คณะกรรมการการอาชีวศึกษา เรื่อง รายชื่อหนังสือเรียนอาชีวศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพเพื่อการอนุญาต ใช้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา จากนั้นผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือเรียน ที่เป็นแหล่งข้อมูลจริง ด้วยการอ่านและพิจารณาอย่างละเอียดเป็นรายเล่ม โดยอ่านเล่มละ 3 รอบ เป็นอย่างน้อย คือ รอบแรกอ่านและพิจารณาตลอดทั้งเล่ม แล้วบันทึกข้อสังเกตตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้นในด้านเนื้อหาพลเมืองศึกษา และจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ รอบที่สองอ่านและพิจารณาเพื่อชิตรอยคะแนน และกรอกรายละเอียดลงในแบบวิเคราะห์ รอบที่สามอ่านและพิจารณาเพื่อทบทวนรอยคะแนนและรายละเอียด ที่ให้ไว้ ระยะเวลาที่ทำการวิเคราะห์เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 โดยใช้ เวลาประมาณ 3-5 วันในการวิเคราะห์หนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม 1 เล่ม

3.3 บันทึกความถี่แล้วขีดรอยคะแนนลงในแบบวิเคราะห์เนื้อหา โดยการแจกแจงตามจำนวนลักษณะ และประเด็นเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาที่ปรากฏในหนังสือเรียนแต่ละเล่ม

3.4 สร้างตารางบันทึกผลรวมจำนวนความถี่ของเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาทั้งหมดที่ปรากฏในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมแต่ละเล่ม แล้วคิดเป็นค่าร้อยละของเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในแต่ละประเด็น

3.5 ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้เขียนหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม จำนวน 1 คน ที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง คือ อาจารย์ธีรนนท์ ไกรเลิศ ซึ่งยินยอมให้เปิดเผยชื่อว่าเป็นผู้ให้สัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อตรวจสอบมุมมองของผู้เขียนหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมต่อเนื้อหาในด้านพลเมืองศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์ผู้เขียนหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมในเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษา

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

4.1 ข้อมูลจากแบบวิเคราะห์เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

4.1.1 นับรอยคะแนนที่ปรากฏตามตารางวิเคราะห์แล้วบันทึกเป็นตัวเลข คิดผลรวมความถี่และคำนวณค่าความถี่ของผลรวมแต่ละเรื่องและผลรวมทั้งหมด และคิดเป็นค่าร้อยละ

4.1.2 นำบันทึกการวิเคราะห์และตารางทั้งหมดไปเสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

4.1.3 สรุปผลการวิเคราะห์ ประกอบการบรรยายแบบพรรณนา

4.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.2.1 ค่าความถี่

4.2.2 ค่าร้อยละ

4.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เขียนหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมต่อเนื้อหา ด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม โดยนำข้อมูลที่ได้มาเขียนอธิบาย ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์แบบความเรียงในประเด็นต่างๆ ตามลำดับ

4.4 นำเสนอผลการวิเคราะห์คุณลักษณะของหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมของ สำนักพิมพ์เอกชนต่างๆ ในด้านเนื้อหาพลเมืองศึกษาและจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ด้วยความเรียงบรรยายแบบพรรณนา

ผลการวิจัย

1. เนื้อหาพลเมืองศึกษาทั้ง 6 ประเด็นที่วิเคราะห์ในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมพบว่า มีเนื้อหาตามประเด็นที่วิเคราะห์ครบทั้ง 6 ประเด็น และมีจุดมุ่งหมายในการสร้างพลเมืองดีให้มีคุณลักษณะที่สำคัญที่สุด คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม คิดเป็นร้อยละ 29.78 รองลงมาคือ มีความเข้าใจระบอบประชาธิปไตย และมีส่วนร่วม มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ เคารพสิทธิของผู้อื่น เห็นคนเท่าเทียมกัน คิดเป็นร้อยละ 20.45, 19.78, 13.33 และ 11.33 ตามลำดับ และมุ่งสร้างให้มีคุณลักษณะที่น้อยที่สุดคือ ยอมรับความแตกต่าง คิดเป็นร้อยละ 5.33

2. การเปรียบเทียบเนื้อหาพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมแต่ละเล่มพบว่า หนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมทุกเล่มมีเนื้อหาด้านรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.78 และหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมทุกเล่มมีเนื้อหาด้านยอมรับความแตกต่างน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.33 และเมื่อเปรียบเทียบปริมาณเนื้อหาพลเมืองศึกษาของหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมของแต่ละสำนักพิมพ์พบว่า หนังสือเรียนของแต่ละสำนักพิมพ์มีผลรวมเนื้อหาพลเมืองศึกษาในปริมาณที่ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยที่สำนักพิมพ์ที่ 3 มีปริมาณเนื้อหามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.89 และสำนักพิมพ์ที่ 4, 5, 1 และ 2 มีปริมาณเนื้อหาพลเมืองศึกษาลดหลั่นมาตามลำดับ โดยคิดเป็นร้อยละ 21.33, 19.56, 18.22 และ 14.00 ตามลำดับ

3. เนื้อหาพลเมืองศึกษาที่พบในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพในทุกด้าน คิดเป็นร้อยละ 100

4. ผู้เขียนหนังสือที่ให้การสัมภาษณ์มีความคิดเห็นว่าหนังสือที่แตงั้นมีความครอบคลุมคุณลักษณะของพลเมืองศึกษาทั้ง 6 ประเด็น และมีความสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพทั้ง 6 ข้อ และมีความคิดเห็นว่าควรช่วยกันปลูกฝังค่านิยมให้เกิดแก่ผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพในด้านพลเมืองศึกษา โดยเฉพาะในด้านของการเข้าใจในระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม เพราะหากผู้เรียนมีความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมแล้วนั้น ย่อมที่จะนำมาซึ่งคุณลักษณะของพลเมืองดีในประการที่เหลือตามมา

อภิปรายผลการวิจัย

เนื้อหาพลเมืองศึกษาตามประเด็นวิเคราะห์ ผู้วิจัยได้เลือกหัวข้อประเด็นที่มีความสำคัญมุ่งเน้นสร้างคนให้เป็นพลเมืองดีของสังคม โดยอาศัยคุณลักษณะของพลเมืองดีในสังคมตามแนวคิดต่างๆ เมื่อวิเคราะห์เนื้อหา

พลเมืองศึกษาเหล่านี้ในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปรากฏว่า เนื้อหาพลเมืองศึกษาในแต่ละประเด็นปรากฏในปริมาณความถี่ที่แตกต่างกัน จึงสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า เนื้อหาพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมมี จุดมุ่งหมายในการสร้างพลเมืองดีให้มีคุณลักษณะที่สำคัญที่สุดคือ ความรับผิดชอบต่อสังคม คิดเป็นร้อยละ 29.78 รองลงมาคือ มีความเข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ เคารพสิทธิของผู้อื่น เห็นคนเท่าเทียมกัน คิดเป็นร้อยละ 20.45, 19.78, 13.33 และ 11.33 ตามลำดับ และมีจุดมุ่งหมายในการสร้าง พลเมืองดีให้มีคุณลักษณะที่น้อยที่สุด คือ ยอมรับความแตกต่าง คิดเป็นร้อยละ 5.33 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจาก ผลการวิจัยที่พบว่า จุดมุ่งหมายในการสร้างพลเมืองดีให้มีคุณลักษณะด้านรับผิดชอบต่อสังคม ตระหนักว่าตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของสังคม กระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง โดยที่ยัง สอดคล้องกับคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองที่สุเมธ อมรรวิวัฒน์ ได้ชี้ว่าเป็นคุณสมบัติการเป็นพลเมืองดี คือ ต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม (Office of the Basic Education Commission, 2014, 52) และตรงกับคุณลักษณะหลักที่สำคัญของคนไทย 10 ลักษณะตามแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (Chareonwongsak, 2004 as cited in Office of the Basic Education Commission, 2014, 52) ว่าต้องมี จิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ทั้งนี้ยังตรงกับแนวคิดค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี (Office of the Basic Education Commission, 2014, 56) ในข้อที่ 12 ว่าต้องคำนึงถึง ผลประโยชน์ของส่วนรวมและของชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง ตลอดจนตรงกับคุณลักษณะที่สำคัญ ของพลเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตยตามแนวคิดของ Tantisoonthorn (2015, 55) ว่าต้องยึดถือประโยชน์ ส่วนรวมและสังคมเป็นหลัก ทั้งนี้การที่เนื้อหาพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม มีจุดมุ่งหมายเน้นให้คนมีความรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด เป็นเพราะการเป็นพลเมืองดีนั้นต้องมีจิตสำนึกในการมี ส่วนร่วมรับรู้สิทธิเสรีภาพ หน้าที่ของตนและของบุคคลอื่นที่อยู่ร่วมเป็นสังคมเดียวกัน ตลอดจนเข้าไปมีส่วนร่วม ในกิจกรรมของสังคมด้วยความเต็มใจ การเป็นพลเมืองดีจึงต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนต้องมีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชนและประเทศชาติ มีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของสังคมที่เราอยู่ นับว่าความรับผิดชอบต่อสังคมจึงเป็นคุณลักษณะเด่นที่สุดของพลเมืองศึกษาที่สังคมพึงประสงค์มากที่สุด ซึ่งจะส่งผลต่อคุณลักษณะของพลเมืองศึกษาในข้อต่อๆ มา คือ เมื่อพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคม ย่อมจะตระหนักในการทำหน้าที่ของตนเองและเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะหาก ไม่มีจิตสำนึกของความรับผิดชอบต่อสังคมก็จะไม่ตระหนักถึงความสำคัญของประชาธิปไตย เพราะการเข้าใจ

ระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วมนั้นพลเมืองจะต้องมีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมือง ซึ่งนั้นก็หมายความว่าพลเมืองกำลังมีความรับผิดชอบต่อสังคมในฐานะที่ตนเองเป็นพลเมืองของสังคม และพลเมืองต้องมีความรู้ความสามารถ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เข้าใจสังคมของตนเองและสังคมโลก ปรับตนเองให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้ดี การที่คนเราสามารถพึ่งตนเองได้ มีอิสรภาพที่ไม่ไปเบียดเบียนผู้อื่นก็ถือว่าพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคมและการที่พลเมืองมีความเคารพสิทธิผู้อื่น เคารพในกฎหมาย ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพผู้อื่น ปฏิบัติตนตามกฎหมายก็เป็นพื้นฐานมาจากการมีความรับผิดชอบต่อสังคม โดยที่พลเมืองเห็นคนเท่าเทียมกัน เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น มีทัศนคติที่ดีต่อผู้อื่นนับได้ว่าพลเมืองมีความรับผิดชอบต่อสังคมได้เช่นกัน โดยไม่เป็นการสร้างความแตกแยก แยกความสามัคคี ทำให้สังคมสงบสุขและน่าอยู่ ผลการวิเคราะห์เนื้อหาพลเมืองศึกษาที่ได้จึงมุ่งหมายสร้างคุณลักษณะของพลเมืองดีให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด เพราะเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จะทำให้คุณลักษณะของพลเมืองศึกษาในข้ออื่นๆ ตามมา

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า เมื่อเปรียบเทียบเนื้อหาพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมแต่ละเล่มพบว่า หนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมทุกเล่มมีเนื้อหาด้านรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 29.78 และหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมทุกเล่มมีเนื้อหาด้านยอมรับความแตกต่างน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.33 ทั้งนี้เมื่อพิจารณาจะพบว่าผู้แต่งหนังสือทุกเล่มต่างเห็นพ้องต้องกันว่า คุณลักษณะของพลเมืองศึกษาที่สำคัญที่สุดที่พลเมืองควรมี คือ ความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะพลเมืองต้องตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม ต้องมีจิตสาธารณะและมีความกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อหรือร่วมขับเคลื่อนสังคมและแก้ไขปัญหาของสังคม โดยเน้นให้พลเมืองเล็งเห็นประโยชน์ของส่วนรวมมาก่อนประโยชน์ส่วนตัว จึงจะทำให้สังคมมีความสุข ต้องลดการเห็นแก่ตัวและเน้นให้คนมีจิตสาธารณะที่ทำเพื่อส่วนรวมก่อนส่วนตัว และความรับผิดชอบต่อสังคมนั้นจะทำให้คุณลักษณะของพลเมืองศึกษาอื่นๆ เกิดตามขึ้นมาได้ หากคนเห็นแก่ตัว ไม่ทำประโยชน์ต่อส่วนรวม เอาตัวเขาเปรียบคนอื่นก็จะทำให้พลเมืองขาดความตระหนักต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่เคารพสิทธิผู้อื่น ไม่เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น จะถูกเหยียดหยามทางเชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรมของบุคคลอื่น อันจะนำมาซึ่งความขัดแย้งได้ และเมื่อพิจารณาปริมาณเนื้อหาพลเมืองศึกษาที่พบในหนังสือเรียนของแต่ละสำนักพิมพ์ ก็จะพบว่ามัลลธรรมเนื้อหาพลเมืองศึกษาในปริมาณที่ไม่แตกต่างกันมากนัก โดยหนังสือเรียนทุกสำนักพิมพ์ต่างต้องการให้พลเมืองมีคุณลักษณะของพลเมืองศึกษาที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุดเหมือนกัน แต่ปริมาณที่พบอาจมีน้อยต่างกันแต่ไม่มากนัก โดยปริมาณเมื่อคิดเป็นร้อยละก็ถือว่าไม่แตกต่างกันมากนัก ถือว่าหนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ต่างๆ ก็มีปริมาณเนื้อหาพลเมืองศึกษาในปริมาณที่เหมาะสม

3. จากเนื้อหาพลเมืองศึกษาที่พบในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (Office of the Vocational Education Commission, 2014, 2) ในทุกด้านคิดเป็นร้อยละ 100 เพราะผู้แต่งหนังสือเรียนแต่ละคน แต่งหนังสือเรียนขึ้นโดยอาศัยกรอบของหลักการและจุดหมายของหลักสูตรเป็นหลักในการแต่งหนังสือเพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนมีลักษณะตรงตามจุดหมายของหลักสูตรได้เขียนไว้ โดยในจุดหมายของหลักสูตรข้อที่ 1 และ 2 มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่เรียนรู้ สามารถนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะในการจัดการและพัฒนาอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับตน ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะพลเมืองศึกษาที่วิเคราะห์คือ ข้อที่ 1 มีอิสรภาพและพึ่งตนเองได้ จุดหมายข้อที่ 3 เน้นให้ผู้เรียนมีความเคารพในสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะพลเมืองศึกษาที่วิเคราะห์ คือ ข้อที่ 3 ยอมรับความแตกต่าง และข้อที่ 4 เคารพสิทธิผู้อื่น โดยที่การทำงานเป็นหมู่คณะต้องมีการรับฟังและยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างจากตนเอง ยอมรับในความแตกต่างทางเชื้อชาติ ภาษา ความเชื่อ ศาสนาและวัฒนธรรม ไม่ดูถูกดูแคลนผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตนเอง ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม จึงจะทำให้การทำงานเป็นหมู่คณะดำเนินไปได้ด้วยดีและต้องเคารพสิทธิและหน้าที่ของผู้อื่น ไม่ใช่สิทธิเสรีภาพของตนเองไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ใช้สิทธิของตนเองภายในขอบเขตของกฎหมาย จุดหมายข้อที่ 4 เน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว หน่วยงาน ท้องถิ่นและประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของพลเมืองศึกษาข้อที่ 5 รับผิดชอบต่อสังคม โดยที่ต้องตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ต้องกระตือรือร้นที่จะรับผิดชอบต่อและร่วมแก้ไขปัญหาสังคมโดยเริ่มต้นที่ตนเอง มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม คำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติมากกว่าตนเอง จุดหมายข้อที่ 5 เน้นให้ผู้เรียนมีมนุษยสัมพันธ์ มีคุณธรรมจริยธรรมและวินัยในตนเอง ซึ่งจะสอดคล้องกับคุณลักษณะของพลเมืองศึกษาข้อที่ 2 เห็นคุณค่าเท่าเทียมกัน โดยที่ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง สามารถมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกๆ บุคคล มีความเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น และจุดหมายข้อที่ 6 เน้นให้ผู้เรียนเสียสละเพื่อส่วนรวม ดำรงรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งสอดคล้องกับคุณลักษณะของพลเมืองศึกษา ข้อ 5 รับผิดชอบต่อสังคม และข้อ 6 เข้าใจระบอบประชาธิปไตยและมีส่วนร่วม โดยต้องเข้าใจและเรียนรู้วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย รู้จักปฏิบัติสิทธิและหน้าที่ของตนเอง มีความสามารถที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองทุกระดับและดำรงรักษาไว้ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

สรุป

เนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมทุกเล่มมุ่งเน้นสร้างพลเมืองดีให้มีคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมมากที่สุด ดังนั้นครูผู้สอนในรายวิชานี้ควรจัดการเรียนรู้ที่สอดแทรกให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะด้านความรับผิดชอบต่อสังคมตามเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษา เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองศึกษาในด้านความรับผิดชอบต่อสังคมแก่ผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้นไป และเนื้อหาด้านพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรมสอดคล้องกับจุดหมายของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพในทุกด้านทั้ง 6 ข้อ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูผู้สอนในรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ควรจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจกับผลการวิจัยนี้และเนื้อหาพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม เพื่อจะให้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจเลือกใช้หนังสือเรียนของสำนักพิมพ์ต่างๆ

1.2 ครูผู้สอนในรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ควรจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจกับเนื้อหาพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณลักษณะของพลเมืองศึกษาแก่ผู้เรียน

1.3 ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องในการผลิตหนังสือเรียน ควรยึดประเด็นคุณลักษณะของพลเมืองศึกษาในหนังสือเรียนเป็นสำคัญในการคัดเลือกเนื้อหาที่จะนำมาให้ผู้เรียนได้ศึกษา ควรเลือกเรื่องที่มีปริมาณความถี่ของเนื้อหาพลเมืองศึกษาที่สำคัญซึ่งเป็นที่ต้องการของสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิเคราะห์เกี่ยวกับเนื้อหาด้านอื่นๆ ในหนังสือเรียนรายวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ

2.2 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการสอดแทรกเนื้อหาพลเมืองศึกษาหรือวิธีการสอนที่สอดคล้องกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในเนื้อหาพลเมืองศึกษาในระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ

References

- Caoha, V. (1990). *Instructional media*. Bangkok: O.S. Printing House. [in Thai]
- Baikasuyee, J. (1995). *Characteristics of secondary school textbooks*. Bangkok: Council Printing House. [in Thai]

Malithong, K. (2005). **Technology and communication for education**. Bangkok: Aroonkan Printing House. [in Thai]

Office of the Basic Education Commission. (2014). **Civic education, youth power, civic power: Civic education**. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand Printing House. [in Thai]

Office of the Vocational Education Commission. (2014). **Vocational certificate curriculum B. E. 2556, life skills course classification**. Bangkok: Printing Department of Minburi Technical College. [in Thai]

Tantisoonthorn, T. (2015). **Civic education**. Bangkok: P.Press. [in Thai]

Whattananarong, K. (2013). **Philosophy of vocational education**. Bangkok: King Mongkut's University of Technology North Bangkok Textbook Publisher Center. [in Thai]

Yuvapusanon, W. (2012). **An analysis of textbooks of social studies, religion and culture learning area for lower secondary education during B. E. 2533 - 2553**. (Master's thesis, Master of Education, Chulalongkorn University). [in Thai]